

Promemoria
Klimat- och näringslivsdepartementet

**Stöd till åtgärder för att motverka utsläpp
av ammoniak och vissa andra
kväveföreningar i jordbruket**

KN2025/00104

Januari 2025

Innehållsförteckning

1	Promemorians huvudsakliga innehåll	3
2	Förslag till förordning om stöd till åtgärder för att minska utsläpp av vissa kväveföreningar i jordbruket.....	4
3	Ärendet	9
4	Sverige når inte målen för utsläpp av ammoniak enligt EU:s takdirektiv	9
5	Fler åtgärder behöver vidtas för att minska utsläppen av ammoniak från jordbruket.....	10
6	Det behövs åtgärder som bidrar till ett mer effektivt utnyttjande av kväve i jordbruket.....	11
7	Det bör införas ett stöd till åtgärder som minskar utsläppen av ammoniak och som bidrar till ett mer effektivt utnyttjande av kväve i jordbruket	11
8	Konsekvenser.....	14
8.1	Konsekvenser för svenska myndigheter	14
8.2	Konsekvenser för organisationer och näringsliv	14
8.3	Konsekvenser för klimat och miljö	15

1 Promemorians huvudsakliga innehåll

I promemorian föreslås en förordning om stöd till åtgärder för att minska utsläpp av vissa kväveföreningar från jordbruket.

Stödet ska ges till investeringar i åtgärder som minskar utsläppen av ammoniak, t.ex. inköp av maskiner eller annan utrustning som ger lägre utsläpp av ammoniak vid lagring och spridning av gödsel. Stöd föreslås även få ges till åtgärder som syftar till ett mer effektivt utnyttjande av kväve, t.ex. investeringar i s.k. kvävesensorer som innebär att gödsel sprids på ett mer effektivt sätt. Ett mer effektivt utnyttjande av kväve bidrar bl.a. till minskade utsläpp av ammoniak och lustgas.

Förordningen föreslås träda i kraft den 1 juni 2025.

2 Förslag till förordning om stöd till åtgärder för att minska utsläpp av vissa kväveföreningar i jordbruket

Häri genom föreskrivs följande.

1 §

Denna förordning innehåller bestämmelser om statligt stöd för åtgärder som bidrar till att varaktigt minska utsläppen av ammoniak från jordbruket och åtgärder som bidrar till ett mer effektivt utnyttjande av kväve.

Stöd får lämnas om det finns medel.

Förordningen är meddelad med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen.

Ord och uttryck

2 §

I denna förordning betyder

maskinstationer: företag som enligt avtal utför arbete eller hyr ut motorfordon eller annan liknande utrustning till jordbruksföretag för lagring, behandling eller spridning av stall- eller mineralgödsel, och

stallgödsel: husdjurens träck eller urin, såväl i obehandlad som behandlad form, med eventuell inblandning av

a) foderrester,

b) strömedel, eller

c) spillvatten, disk- och tvättvatten, pressaft från ensilage, nederbörd uppsamlad på gödselplatta, rastgård och i behållare eller något annat slags vätska.

I övrigt har ord och uttryck i förordningen samma betydelse som i

– kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget, och

– kommissionens förordning (EU) 2022/2472 av den 14 december 2022 genom vilken vissa kategorier av stöd inom jordbruks- och skogsbrukssektorn och i landsbygdsområden förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

Allmänna förutsättningar för stöd

3 §

Stöd får ges för en åtgärd som bidrar till att minska utsläppen av ammoniak från jordbruket eller som bidrar till ett mer effektivt utnyttjande av kväve.

Stöd får ges till

1. jordbruksföretag, för investeringar i tekniska lösningar eller utrustning och

2. maskinstationer, för investeringar i utrustning.

4 §

Stöd får inte ges till en åtgärd som

1. det har beviljats annat offentligt stöd för, eller

2. måste genomföras för att uppfylla en skyldighet enligt unionslagstiftningen eller nationell rätt.

5 §

Stöd till jordbruksföretag får endast ges i enlighet med kapitel I och artikel 14 i kommissionens förordning (EU) 2022/2472 av den 14 december 2022 och motsvara högst

1. 80 procent av den stödberättigande kostnaden för åtgärden, eller
2. 30 procent av den stödberättigande kostnaden, om det är fråga om stöd till åtgärder som bidrar till ett mer effektivt utnyttjande av kväve.

6 §

Stöd till maskinstationer får endast ges i enlighet med kapitel I och artikel 36 i kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 och motsvara högst hälften av den stödberättigande kostnaden.

Ansökan om stöd

7 §

En ansökan om stöd ska göras skriftligen av en behörig företrädare för sökanden och lämnas till Statens jordbruksverk (Jordbruksverket).

8 §

En ansökan om stöd ska innehålla

1. uppgifter om det sökande företags namn, antal anställda, årsomsättning och balansomslutning,
2. uppgifter om åtgärdens plats och start- och slutdatum,
3. en beskrivning av åtgärden och dess finansiering, genomförande och tidsplan,
4. en förteckning över kostnaderna för att genomföra åtgärden och uppgift om hur stor andel av kostnaderna som det söks stöd för,
5. en beskrivning av hur åtgärden kommer att bidra till minskade utsläpp av ammoniak eller ett effektivare utnyttjande av kväve,
6. uppgift om huruvida sökanden önskar att stödet ska betalas ut i förskott, och
7. övrig information som behövs för prövningen av ansökan.
Uppgifter som avses i 1, 2 och 4 ska lämnas på heder och samvete.

9 §

Om sökanden är ett jordbruksföretag, ska den beskrivning som avses i 8 § 5 innehålla uppgifter om företags spridningsareal och djurantal. Om åtgärden gäller hantering av stallgödsel, ska även den uppskattade volymen stallgödsel som åtgärden kommer att omfatta anges.

10 §

Om sökanden är en maskinstation, ska den beskrivning som avses i 8 § 5 innehålla uppgifter om utrustningens beräknade beläggningsgrad och i vilka geografiska områden som utrustningen ska användas. Om utrustningen ska användas för hantering av stallgödsel, ska sökanden, i den utsträckning det är möjligt, ange den uppskattade volymen stallgödsel som kommer att hanteras.

Jordbruksverkets prövning

11 §

Jordbruksverket prövar frågor om stöd. Beslut om stöd får fattas löpande, i samband med beslutsomgångar eller efter utlysningar.

12 §

Ett beslut att ge stöd ska innehålla uppgifter om när en ansökan om utbetalning senast ska ha kommit in till Jordbruksverket. Beslutet ska förenas med de villkor som behövs för att säkerställa att kraven i denna förordning uppfylls.

Särskilda villkor för stöd

13 §

Ett beslut om stöd får förenas med villkor om att den utrustning som stödet har beviljats för ska ägas av stödmottagaren och användas i stödmottagarens verksamhet för samma ändamål i minst fem år efter det datum som stödet betalades ut.

Utrustningen används inte för samma ändamål om

1. den flyttas så att den inte längre används i Sverige, eller
2. verksamheten påverkas av en väsentlig förändring som innebär att utrustningen inte används i enlighet med syftet med stödet.

Utbetalning av stöd

14 §

En ansökan om utbetalning ska ha kommit in till Jordbruksverket senast det datum som anges i beslutet om stöd. Till ansökan ska stödmottagaren bifoga skriftliga underlag som styrker den stödberättigande kostnaden och att övriga krav för stödet är uppfyllda.

15 §

Ett stöd enligt denna förordning får inte betalas ut till ett företag som

1. är föremål för betalningskrav på grund av ett beslut av Europeiska kommissionen som förklarar ett stöd olagligt och oförenligt med den inre marknaden,
2. är i likvidation eller försatt i konkurs,
3. har skatte- eller avgiftsskulder eller andra skulder som har överlämnats till Kronofogdemyndigheten och som vid indrivning handläggs som allmänt mål, eller
4. har en skuld som inte betalats i rätt tid och som avser återkrav av bidrag som har lämnats av Jordbruksverket eller länsstyrelsen med stöd av förordningen (2022:1826) om EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

16 §

Jordbruksverket får besluta om förskottsutbetalning av stödet. Förskott får dock betalas ut med högst hälften av det beviljade stödbeloppet.

17 §

Jordbruksverket ska besluta att ett stöd inte ska betalas ut, om

1. sökanden genom att lämna oriktiga uppgifter eller på något annat sätt har orsakat att stödet har lämnats på felaktig grund eller med ett för högt belopp,

2. stödet av något annat skäl har lämnats på felaktig grund eller med ett för högt belopp och mottagaren skäligen borde ha insett detta,

3. det visar sig att det inte har funnits förutsättningar för stödet och den som har ansökt om stödet skäligen borde ha insett detta, eller

4. ett villkor för stödet inte har följts och avvikelsen inte är av mindre betydelse.

Kontroll, uppföljning och utvärdering

18 §

Den som ansöker om eller har beviljats stöd enligt denna förordning ska så snart som möjligt till Jordbruksverket anmäla sådana ändrade förhållanden som kan påverka rätten till stöd eller stödets storlek.

19 §

Jordbruksverket ska kontrollera att villkoren för stöd som har lämnats enligt denna förordning följs.

Om Jordbruksverket begär det, ska stödmottagaren visa att den har uppfyllt villkoren för stödet genom att skicka in geotaggade fotografier på det sätt som Jordbruksverket bestämmer.

En kontroll på plats ska genomföras i de fall åtgärden inte på ett godtagbart sätt går att verifiera vid den administrativa kontrollen med hjälp av geotaggade fotografier.

20 §

Jordbruksverket ska följa upp och utvärdera stöd som lämnats enligt denna förordning.

21 §

En stödmottagare ska på begäran av Jordbruksverket lämna de uppgifter som myndigheten behöver för att

1. kontrollera villkor enligt denna förordning och enligt beslutet om stöd, och

2. följa upp och utvärdera stödet.

Återbetalning och återkrav

22 §

En stödmottagare är återbetalningsskyldig för stöd som har betalats ut, om det finns grund för det enligt 17 §.

På det belopp som ska återbetalas ska ränta enligt 5 § räntelagen (1975:635) betalas från och med den dag som infaller en månad efter det att beslut om återkrav enligt 23 § har fattats.

23 §

Om en stödmottagare är återbetalningsskyldig enligt 22 §, ska Jordbruksverket besluta att helt eller delvis kräva tillbaka stödet

tillsammans med ränta. Om det finns synnerliga skäl får Jordbruksverket helt eller delvis avstå från kravet på återbetalning eller kravet på ränta.

24 §

Bestämmelser om återkrav och skyldighet att återbetala stöd som lämnas i strid med genomförandeförbudet i artikel 108.3 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (olagligt stöd) finns i lagen (2013:388) om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler.

Rätt att meddela föreskrifter

25 §

Jordbruksverket får meddela föreskrifter om verkställigheten av denna förordning.

Offentliggörande, rapportering och registerföring

26 §

Bestämmelser om offentliggörande, rapportering och registerföring finns i 12 a § lagen (2013:388) om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler och i förordningen (2016:605) om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler.

Överklagande

27 §

I 40 § förvaltningslagen (2017:900) finns bestämmelser om överklagande till allmän förvaltningsdomstol. Andra beslut än beslut enligt 17 och 23 §§ får dock inte överklagas.

Denna förordning träder i kraft den 1 juni 2025.

3 Ärendet

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2284 av den 14 december 2016 om minskning av nationella utsläpp av vissa luftföroreningar, om ändring av direktiv 2003/35/EG och om upphävande av direktiv 2001/81/EG (det s.k. takdirektivet) anger hur mycket EU:s medlemsstater får släppa ut av olika luftföroreningar till 2020 och 2030, bl.a. ammoniak. Sverige bedöms inte uppfylla sina åtaganden enligt takdirektivet till 2020 och 2030 i fråga om utsläpp av ammoniak. Europeiska kommissionen (kommissionen) har inlett ett överträdelseärende mot Sverige mot bakgrund av att målet i fråga om utsläpp av ammoniak inte nås.

I budgetpropositionen för 2025 föreslås att det ska införas ett stöd för att minska utsläpp av ammoniak från hantering av stallgödsel och utsläpp av växthusgaser som har samband med hantering av gödsel. Denna promemoria innehåller ett förslag till förordning om stöd för sådana åtgärder.

4 Sverige når inte målen för utsläpp av ammoniak enligt EU:s takdirektiv

Takdirektivet syftar till att minska utsläpp av miljö- och hälsoskadliga luftföroreningar i samtliga EU-länder. I direktivet anges individuella utsläppsmål för svaveldioxid, kväveoxider, flyktiga organiska ämnen, ammoniak och små partiklar för EU:s medlemsstater, dvs. den högsta nivå av luftföroreningar som en viss medlemsstat får släppa ut. Medlemsstaterna ska enligt direktivet ha uppnått vissa utsläppsmål 2020 och 2030. Medlemsstaterna ska även uppnå indikativa mål för 2025 som ska visa att målen för 2030 kan nås.

Som ett led i genomförandet av direktivet ska medlemsstaterna ta fram och rapportera nationella luftvårdsprogram till kommissionen. Syftet med luftvårdsprogrammen är att redovisa hur länderna ska nå sina åtaganden. Den svenska regeringen beslutade ett första nationellt luftvårdsprogram den 28 mars 2019. Programmet ska uppdateras minst vart fjärde år. Ett reviderat luftvårdsprogram anmälde till kommissionen den 1 februari 2024.

Ammoniakutsläppen har minskat och enligt Naturvårdsverkets prognos kommer de fortsätta att sjunka, men inte tillräckligt för att Sverige ska klara sina åtaganden till 2025 och 2030. Prognosen är dessutom osäker. Enligt takdirektivet skulle Sverige minska sina utsläpp av ammoniak med 15 procent till 2020 jämfört med 2005. Enligt den senaste utsläppsstatistiken överskrids den fastställda utsläppsnivån för 2020 med 3 200 ton, vilket motsvarar 6,2 procent av de totala utsläppen. För det indikativa målet till 2025 beräknas Sverige komma att överskrida utsläppen för ammoniak med 2 600 ton, och fram till 2030 beräknas målet överskridas med omkring 700 ton enligt en analys från Naturvårdsverket.

Ytterligare åtgärder behöver därför vidtas för att säkerställa att Sverige når sina åtaganden enligt takt direktivet.

Kommissionen har inlett ett överträdelseärende mot Sverige med anledning av att kraven i takt direktivet inte uppfylls. I ett motiverat yttrande den 16 november 2023 framförde kommissionen att Sverige inte har uppfyllt sina skyldigheter enligt takt direktivet genom att inte iakttå åtagandet om utsläppsminskning för föroreningen ammoniak sedan 2020 och genom att anta ett nationellt luftvårdsprogram med åtgärder som inte är tillräckliga för att begränsa de nationella utsläppen till det nationella minskningsåtagandet 2020–2029 för föroreningen ammoniak.

5 Fler åtgärder behöver vidtas för att minska utsläppen av ammoniak från jordbruket

År 2021 kom 90 procent av ammoniakutsläppen från jordbruket, vilket är samma andel som 2005. Utsläppen kommer främst från lagring och spridning av stallgödsel. Övriga utsläpp kommer i huvudsak från avfallssektorn, industrin och inrikes transporter, där ammoniak främst bildas vid rökgasrening och som en biprodukt i katalysatorer hos fordon. Utvecklingen för jordbrukssektorn har präglats av flera allvarliga nationella och internationella kriser på senare tid, vilket har försvårat och försenat genomförandet av konkreta styrmedel och åtgärder för att få ner ammoniakutsläppen. Det finns ett behov av konkreta och helhetsbaserade styrmedelspaket som beaktar alla aspekter inom jordbrukssektorn. För att åstadkomma en verklig minskning av ammoniakutsläpp krävs ett nära samarbete med berörda aktörer inom näringen och med Statens jordbruksverk (Jordbruksverket) och Naturvårdsverket. För att påskynda genomförandet av åtgärderna i luftvårdsprogrammet gav regeringen under våren 2024 Jordbruksverket och Naturvårdsverket i uppdrag att utarbeta förslag på styrmedel för att uppfylla Sveriges åtaganden enligt takt direktivet vad gäller ammoniakavgång. I uppdraget ingick att utarbeta konkreta förslag på styrmedel för att uppfylla luftvårdsprogrammet och inom ramen för detta bl.a. analysera hur stor reduktion av ammoniakavgång varje styrmedel och åtgärd kan resultera i, där storleken tydligt framgår för varje år mot det indikativa målet 2025 och målet 2030 enligt takt direktivet.

I sin redovisning av uppdraget föreslår myndigheterna en kombination av styrmedel, som bl.a. omfattar arealstöd, förbättrade investeringsstöd och nya regler för exempelvis gödselspridning. För att öka intresset för investeringsstöd för åtgärder mot utsläpp av ammoniak föreslår myndigheterna att stödandelen ska vara högre än inom den gemensamma jordbrukspolitiken GJP (maximalt 80 procent i stället för maximalt 50 procent), höjda takbelopp och förenklad administration av stödet. En åtgärd som kan förenkla för de sökande är en löpande hantering av investeringsstödet, något som skulle göra det möjligt att söka stöd när som helst och inte bara under avgränsade perioder. Myndigheterna lyfter också

fram att åtgärder som förbättrar kväveutnyttjandet allmänt sett också har en positiv effekt på både utsläpp av ammoniak och klimatpåverkan. Vissa åtgärder för att minska kväveavgång inom jordbruket kan också leda till minskade växthusgasutsläpp och skulle kunna komma i fråga för att få stöd från andra statliga stöd för minskade växthusgasutsläpp såsom det s.k. Klimatklivet. Myndigheterna påpekar att eftersom klimatnyttan är svår att beräkna är det svårt för jordbruksföretag att få stöd för kvävesensorer från Klimatklivet. Det är också svårt att få stöd för sådana investeringar inom GJP. Myndigheterna anser därför att det i ett nytt nationellt investeringsstöd är önskvärt att även inkludera investeringar i kvävesensorer.

6 Det behövs åtgärder som bidrar till ett mer effektivt utnyttjande av kväve i jordbruket

Gödning medför utsläpp av kväve, vilket riskerar att bidra till övergödning av sjöar och vattendrag och till att lustgas frigörs. Lustgas är en mycket kraftfull växthusgas som bidrar till ökad klimatpåverkan. Det är därför angeläget att minska jordbrukets utsläpp av kväve. Ett sätt att göra det är att genom olika åtgärder se till att kväve utnyttjas på ett mer effektivt sätt. Det finns tekniska hjälpmedel, s.k. kvävesensorer, som genom att läsa av färgen på grödan kan kalibrera kvävebehovet. Med hjälp av en kvävesensor kan gödningen därför varieras och anpassas specifikt till behovet för varje del av fältet, vilket innebär att den totala kvävegödselanvändningen kan minska.

7 Det bör införas ett stöd till åtgärder som minskar utsläppen av ammoniak och som bidrar till ett mer effektivt utnyttjande av kväve i jordbruket

Förslag: En förordning om stöd till åtgärder för att minska utsläppen från vissa kväveföreningar från jordbruket ska införas. Stöd ska få ges till konkreta åtgärder i jordbruket som varaktigt minskar utsläppen av ammoniak och vissa andra kväveföreningar. Jordbruksverket ska hantera stödet. Stödförordningen ska träda i kraft den 1 juni 2025.

Skälen för förslaget

Ett enkelt och effektivt stöd bör införas

Riksdagen har beslutat ett nytt investeringsstöd till jordbrukssektorn, det så kallade Kväveklivet, för att minska utsläppen av ammoniak från hantering av stallgödsel och utsläpp av växthusgaser som har samband med hantering av gödsel (prop. 2024/2025:1 utg.omr. 20 avsnitt 3.24.8 s. 106–107, bet. 2024/25:FiU1, rskr. 2024/25:49). Det är lämpligt att kombinera stöd till åtgärder för att minska utsläpp av ammoniak med åtgärder som bidrar till ett effektivare utnyttjande av kväve i jordbruket, t.ex. genom användande av s.k. kvävesensorer. Medel har avsatts för 2025 med 100 miljoner kronor. För 2026 och 2027 beräknas årligen 100 miljoner kronor avsättas för samma syfte. Kväveklivet är avsett att vara ett stöd riktat till vissa företag. Det bör införas en ny förordning som reglerar hur medlen inom Kväveklivet ska fördelas.

Administrationn av kväveklivet bör vara enkel och effektiv. Stödet bör utformas så att det är enkelt att söka stöd samtidigt som det säkerställs att medel används effektivt och på ett korrekt sätt. De krav som ställs i fråga om beslut om stöd bör utformas för att säkerställa att ärenden om stöd handläggs på ett rättssäkert sätt samtidigt som den administrativa bördan för både Jordbruksverket och de sökande företagen blir så liten som möjligt. Det bör dock finnas ett tydligt ansvar för de uppgifter som lämnas i situationer där det finns vissa risker för felaktiga utbetalningar. Uppgifter som den sökande lämnar t.ex. om kostnader för en planerad åtgärd bör därför lämnas på heder och samvete. Det är även viktigt att det finns tydliga krav på kontroll, utvärdering och uppföljning av utbetalade stöd. En stödmottagare bör i vissa fall kunna visa att den utrustning som stödet har beviljats för ägs av stödmottagaren och används för samma ändamål i minst fem år efter utbetalningen av stödet. Som ett led i uppföljningen av beslutade stöd bör Jordbruksverket få begära in s.k. geotaggade fotografier över utrustning som stöd har getts för, dvs. fotografier som förknippas med en geografisk position genom att fotografiet förses med koordinater för latitud och longitud. Denna kontroll bör kunna göras såväl inför utbetalning av ett beslutat stöd som vid senare uppföljning av beviljade stöd.

Förordningen bör också innehålla bestämmelser om återkrav av felaktigt stöd. Vidare bör det finnas bestämmelser om överklagandeförbud för andra beslut än beslut att stöd inte ska betalas ut och om återkrav. Jordbruksverket bör få meddela verkställighetsföreskrifter.

Det finns flera åtgärder som kan vidtas för att minska jordbrukets utsläpp av ammoniak

De åtgärder som stöd bör kunna ges för är åtgärder som kan minska jordbrukets utsläpp av ammoniak. Det kan t.ex. handla om investeringar i maskiner eller annan utrustning som ger lägre utsläpp vid spridning av gödsel, eller investeringar i förbättrad eller utökad kapacitet för lagring av gödsel som innebär att gödsel kan spridas när förutsättningarna är gynnsamma. Stödet bör vara teknikneutralt och medge stöd för en bredd av lösningar som kan bidra till minskade ammoniakutsläpp.

Ett mer effektivt utnyttjande av kväve ger synergieffekter

Stöd bör också kunna ges för investeringar i teknik som bidrar till ett mer effektivt utnyttjande av kväve. Ett exempel på sådan teknik är s.k. kvävesensorer, som innebär en mer effektiv spridning av mineralgödsel, men det kan också finnas andra lösningar. Minskad användning av kväve bidrar till minskad övergödning men även till minskade utsläpp av lustgas. En effektivare användning av kväve innebär alltså också en minskad klimatpåverkan från jordbruket.

Stödet omfattas av gruppundantag enligt EU:s statsstödsregler

Enligt artikel 107.1 i fördraget om EU:s funktionssätt är stöd som ges av en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel, av vilket slag det än är, som snedvrider eller hotar att snedvrider konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion, oförenligt med den inre marknaden i den utsträckning det påverkar handeln mellan medlemsstaterna. Huvudregeln är att statsstöd endast får lämnas efter godkännande av kommissionen. Ändå får vissa stöd lämnas utan något sådant godkännande under förutsättning att stödet har utformats enligt villkor som finns i särskilda undantagsregler.

Den allmänna gruppundantagsförordningen, kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget (även kallad GBER, en förkortning av förordningens engelska namn General Block Exemption Regulation), är ett sådant regelverk. GBER bedöms bli tillämplig i fråga om stöd till maskinstationer. Av artikel 1.3 b i GBER framgår att förordningen inte ska tillämpas på stöd som beviljas inom sektorn för primär jordbruksproduktion. Det är i stället gruppundantagsförordningen inom jordbruks- och skogsbrukssektorn, kommissionens förordning (EU) nr 702/2014 av den 25 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd inom jordbruks- och skogsbrukssektorn och i landsbygdsområden förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (även kallad ABER, en förkortning av förordningens engelska namn Agricultural Block Exemption Regulation), som blir tillämplig när det gäller investeringsstöd som riktas till små- och medelstora företag inom jordbrukssektorn. Enligt artikel 14 i ABER ska investeringen syfta till att uppnå minst ett av ett antal angivna mål. Det nu föreslagna stödet bedöms bidra till mål om att förbättra den naturliga miljön och att bidra till begränsning av klimatförändringarna. Det bör framgå av förordningstexten att stöd endast får beviljas i enlighet med GBER och ABER.

Stödnivåer

Den maximala stödnivån för miljöförbättrande investeringar får enligt ABER vara högst 80 procent av den stödberättigande kostnaden. Om investeringarna kan klassificeras som ”icke-produktiva”, dvs. ”inte leder till påtaglig värdeökning eller lönsamhet”, får stödnivån vara 100 procent. Det är lämpligt att begränsa den maximala stödnivån till 80 procent.

Stödet bör primärt vara avsett för åtgärder som bidrar till minskade utsläpp av ammoniak i jordbruket. Den maximala stödandelen för stöd i

fråga om åtgärder för ett mer effektivt utnyttjande av kväve bör därför begränsas till 30 procent av den stödberättigande kostnaden.

Den maximala stödnivån för miljöförbättrande investeringar får enligt GBER vara högst 40 procent av de stödberättigande kostnaderna. Stödnivån får dock höjas med 10 procentenheter för stöd till medelstora företag och med 20 procentenheter för stöd till små företag. Det är lämpligt att den maximala stödandelen som ska kunna tillämpas i fråga om maskinstationer begränsas till 50 procent av den stödberättigande kostnaden.

Ikraftträdande

Den nya förordningen bör träda i kraft den 1 juni 2025. Relevanta intressenter kan förväntas ansöka om stöd relativt snabbt. Därmed borde det vara möjligt för Jordbruksverket att hinna handlägga inkomna ansökningar och betala ut stöd under 2025.

8 Konsekvenser

8.1 Konsekvenser för svenska myndigheter

Jordbruksverket bedöms få en ökad arbetsbelastning eftersom arbetet med Kväveklivet är en ny uppgift för myndigheten. Baserat på erfarenheter av tidigare stöd på området bedöms antalet ansökningar bli cirka 500 per år. Myndighetens arbetsbelastning bedöms också öka på grund av att det bör göras en kontroll av att stödmottagarna har genomfört de åtgärder som de har fått stöd för. Myndigheten behöver säkerställa att stöd inte betalats ut för samma ändamål genom Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken. Kommuner och regioner bedöms inte påverkas av Kväveklivet.

Det är endast beslut om utbetalning och återkrav som kommer att kunna överklagas. Antalet domar från förvaltningsrätten som finns när det gäller stöd till liknande åtgärder inom landsbygdsprogrammet är få. Mot den bakgrunden är bedömningen att det rör sig om ett fåtal ärenden som kommer att överklagas, uppskattningsvis under tio ärenden per år. Sveriges domstolar bedöms därför påverkas i mycket begränsad omfattning.

8.2 Konsekvenser för organisationer och näringsliv

Vilka företag berörs av stödet?

Stödet är riktat till jordbruksföretag och företag som hyr ut jordbruksmaskiner eller utför maskintjänster åt jordbruksföretag och dessa företag kan gynnas av stödet. Företag som säljer jordbruksmaskiner och annan utrustning som kan bidra till minskade utsläpp av ammoniak kan också gynnas av stödet, eftersom försäljningen av dessa varor och tillhörande tjänster kan förväntas öka. Företag i allmänhet påverkas inte av förslaget.

Hur många företag kan ta del av stödet?

Enligt statistik från Jordbruksverket finns det cirka 56 000 jordbruksföretag i Sverige. Majoriteten av dessa bedöms potentiellt kunna ta del av stödet. De flesta av åtgärderna är endast aktuella för företag med djurhållning. Stöd för annan utrustning, t.ex. kvävesensorer, kan dock även sökas av företag som endast bedriver växtodling. I praktiken är dock inte alla jordbruksföretag med djurhållning eller växtodling aktuella för stöd. I siffran ovan ingår ett större antal mindre företag som sannolikt inte kommer att söka de här typerna av ersättning.

I fråga om maskinstationer saknas motsvarande statistik.

Hur många företag bedöms kunna få stöd?

Om hela budgeten nyttjas uppskattas antalet företag som beviljas stöd till omkring 320 per år, under förutsättning att stödbeloppen i genomsnitt är cirka 315 000 kr (se uppskattning nedan).

En jämförelse kan göras med Landsbygdsprogrammet, där i genomsnitt 49 företag per år beviljades stöd för ammoniakåtgärder 2017–2023. Totalt beviljades ungefär 100 miljoner i stöd under hela denna period. Stödnivån var dock lägre än vad den förväntas vara för Kväveklivet.

Hur stora är stöden i genomsnitt?

Jordbruksverket har gjort en grov uppskattning av den genomsnittliga investeringskostnaden baserad på en procentuell fördelning av olika typer av investeringar: lagring, spridning, kvävesensorer och stall. Inom varje sådan grupp ryms olika typer av investeringar och i ett första steg har en genomsnittlig investeringskostnad uppskattats för respektive grupp. Därefter har den genomsnittliga investeringskostnaden tagits fram för hela stödet genom en viktning baserad på den nämnda procentuella fördelningen för lagring, spridning, kvävesensorer och stall. Den genomsnittliga investeringskostnaden uppgår då till 430 000 kronor.

Bedömningen utgår från att stödnivån är 80 procent med undantag för stöd till maskinstationer där den antas vara 50 procent och för stöd till kvävesensorer där den antas vara 30 procent.

Vid ett antagande att en tredjedel av investeringarna i spridningsutrustning går till maskinstationer blir det genomsnittliga stödbeloppet ca 300 000 kronor.

8.3 Konsekvenser för klimat och miljö

Förslagen innebär att det kommer att göras fler investeringar i maskiner och utrustning som bidrar till att minska utsläpp av ammoniak och växthusgaser. Det är svårt att förutse vilka typer av investeringar som stödet kommer att bidra till. Jordbruksverket bedömer att fördelningen kan bli 40 procent till investeringar för utökad lagring av stallgödsel, 30 procent till investeringar i bättre spridningsutrustning, 20 procent till kvävesensorer och 10 procent till investeringar för gödselhantering i

stallar. Om hela stödet används för dessa investeringar, kan utsläppen av ammoniak minska med upp till 250 ton. Den faktiska effekten av de åtgärder som genomförs genom stödet kan inte uppskattas förrän aktivitetsdata och emissionsfaktorer finns tillgängliga. En effektivare användning av kväve bidrar också till minskad övergödning, men hur stor den effekten blir är svår att beräkna.